

KRITICKÉ KRIVKY ELEKTROLYTICKY NANASENÝCH Ni—Fe VRSTIEV

JÁN VEME*, JURAJ DANIEL-SZABÓ**, Košice

I. ÚVOD

Pre opis magnetizačných procesov v tenkých feromagnetických vrstvách (TFV) je nevyhnutné poznať tzv. kritické polia, pri ktorých sa uskutočňuje charakteristická zmena magnetizačného procesu. Takýmto kritickými poľami sú: pole vzniku zárodku doménny H_z , pole štartu zárodku $H_{z,2}$, pole štartu doménovej steny $H_{z,s}$, koerzitívna sila H_c , pole anizotropie H_k a prahové pole $H_{c,r}$.

Kritické polia $H_{z,2}$, $H_{z,s}$, H_c merané v závislosti od uhla, zovretého smerom magnetického poľa a smerom ľahkej magnetizácie, dávajú v rovine H_L a H_T kritické krivky magnetizačného procesu.

Experimentálne sa podrobne študovali kritické krivky naparených permalloyových vrstiev — v intervale hrúbok od 200 do 4000 Å — v prácah [1—3]. Experimentálne štúdiám kritických kriviek vrstiev elektrolyticky nanosených, s relatívne väčšou hrúbkou (do 2,4 μm) dosiaľ — podľa nášho vedomia — nebolo súborne urobené. To je úlohou tohto príspevku.

II. PRÍPRAVA VZORIEK A METODIKA MERANIA

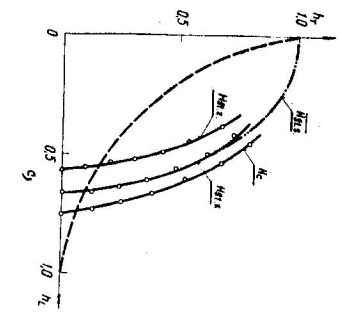
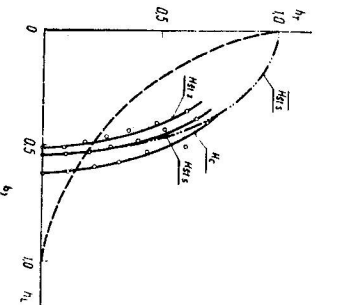
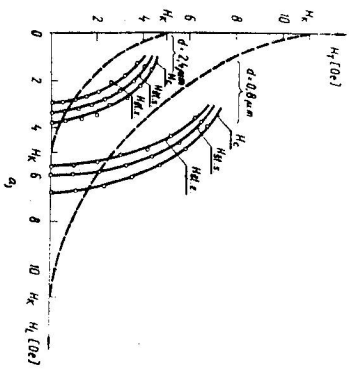
Vzorky sme pripravili elektrolyticky. Zloženie elektrolytu bolo: $\text{NiSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$ — 280 g/l, $\text{FeSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$ — 10 g/l, H_3BO_3 — 30 g/l. Teplota elektrolytu bola 20 °C, katódová prúdová hustota 7 mA/cm². Vrstvy sme naniesli na kruhové medené podložky priemeru 20 mm. Podložky sme mechanicky leštili na metalografických papieroch, doleštili chemicky a na filci so spinelnom elektromagnetickou leštičkou.

Elektrolytické nanášanie sme uskutočnili v magnetickom poli intenzity $H = 100$ Oe, vytvorenom Helmholtzovými cievkami. Smer magnetického poľa spadal do roviny podložky. Takto sme pripravili sériu Ni—Fe vrstiev, vyznačujúcich sa jednoosovou anizotropiou. Hrúbku vrstiev sme určovali na základe množstva vyličeného Ni a Fe pomocou Faradayových zákonov.

Kritické polia sme merali pomocou magnetooptického zariadenia metódkou opísanou v práci [4].

* Katedra fyziky Elektrotechnickej fakulty VŠT, KOŠICE, Komenského park 2.

** Katedra experimentálnej fyziky Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, KOŠICE, nám. Februárového víťazstva 9.

Obr. 1. Kritické krivky kvazistatického premagnetovania H_c ; $H_{H,s}$; $H_{H,s}$ a teoretické kritické krivky — asteroidy. a. v absolútnych súradniciach H_L H_T pre hrúbky $d = 0,8 \mu\text{m}$ a $2,4 \mu\text{m}$; b. v normovaných súradniciach h_L a h_T pre hrúbku $0,8 \mu\text{m}$; c. v normovaných súradniciach h_L a h_T pre hrúbku $2,4 \mu\text{m}$. Kritická $\overline{H_{H,s}}$ zobrazuje závislosť (1).

III. EXPERIMENTÁLNE VÝSLEDKY

Kritické krivky koercitívnej sily $H_c(\alpha)$ kvazistatického premagnetovania, poľa štartu doménovej steny $H_{H,s}(\alpha)$, poľa štartu zárodku domény $H_{H,s}(\alpha)$ a teoretické kritické krivky (asteroidy) pre dve extrémne hrúbky $0,8$, resp. $2,4 \mu\text{m}$ v súradniciach H_L a H_T sú zobrazené na obr. 1a. Krivky podobného priebehu sme namerali aj pre vrstvy, ktorých hrúbky spadajú do uvedeného intervalu.

Naše experimentálne výsledky ukazujú, že priebeh kritických $H_{H,s}(\alpha)$ a $H_{H,s}(\alpha)$ majú podobný priebeh ako kritická krivka $H_c(\alpha)$. Na obr. 1b a 1c sú zobrazené priebehy týchto kritiek v normovaných súradniciach, kde $h_L = H_L/H_k$ a $h_T = H_T/H_k$. Tieto krivky možno dobre aproximovať známym teoretickým vzťahom Middelhoeka [5], plátnym pre vrstvy s Blochovými stenami

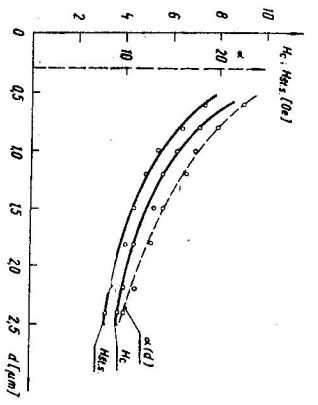
$$H_{H,s}(\alpha) \sim \cos \varphi. \quad (1)$$

Uhol φ , o ktorý vektor magnetizácie v doménach sa odchyľuje od osi ľahkej magnetizácie, sme určili z podmienky

$$\sin \varphi = H_T/H_k.$$

Závislosť kritických polí H_c a $H_{H,s}$ od hrúbky vrstiev d je znázornená na obr. 2. Krivka

Obr. 2. Závislosť koercitívnej sily H_c a poľa štartu doménovej steny $H_{H,s}$ od hrúbky vrstiev d ; závislosť uhla α_0 , pri ktorom začína premagnetizačný proces skláňaním vektora magnetizácie, od hrúbky vrstiev.

$H_{H,s}(d)$ má podobný priebeh ako závislosť koercitívnej sily $H_c(d)$. Posledná závislosť spĺňa vzťah

$$H_c = Ad^{-n}, \quad (2)$$

v ktorom exponent $n = 0,72$. Tento výsledok je v pomere dobrej zhode s prácou iných autorov [6, 7], kde sú uvedené hodnoty $n = 0,74$, resp. $n = 0,93$, kŕi sa ale od Néelovho vzťahu, v ktorom $n = 4/3$.

Veľkosť uhla α_0 , pri ktorom začína premagnetizačný proces skláňaním vektora magnetizácie, sa so vzrastajúcou hrúbkou vrstvy znižuje, ako to vidieť na obr. 2. Tento experimentálny fakt možno dať do súladu s tzv. modelom veľkých rozptylových polí [8–10], ak predpokladáme, že s narastajúcou hrúbkou vrstvy sa zväčšujú aj rozptylové polia.

K podrobnejšiemu rozboru tu uvedených experimentálnych závislostí sa vrátíme neskôr.

Záverom poznamenávame, že nami namierané kritické krivky študovaných Ni–Fe vrstiev, nanesených elektrolyticky, sú v dobrej zhode s kritickými krivkami naparených Ni–Fe vrstiev [1], ktorým prislúchajú Blochove doménové steny.

LITERATÚRA

- [1] Ильичева Е. Н., Канавина Н. Г., Шинков А. Г., Изв. АН СССР, сер. физ. 30 (1966), 1.
- [2] Ильичева Е. Н., Диссертация. Физ. фак. МГУ, Москва 1965.
- [3] Messdorf W., Z. angew. Phys. 14 (1962), 421.
- [4] Ильичева Е. Н., Канавина Н. Г., Шинков А. Г., Физ. металлов и металловед. 20 (1966), 1.
- [5] Middelhoek S., J. Appl. Phys. 34 (1964), 1064.
- [6] Nehura Y., Japanese Journal of Appl. Phys. 2 (1963), 8.
- [7] Lloyd J. C., Smith R. C., J. Appl. Phys. 30 (1959), 4.
- [8] Middelhoek S., IBM J. Res. Dev. 6 (1962), 394.
- [9] Feldtkeller E., Elektron. Rechnenl. 3 (1961), 167.
- [10] Fuchs E., Z. angew. Phys. 13 (1961), 157.

Došlo 31. 3. 1971